

VERMESSER LEVENTE

Gondolatok egy jó barátáról

Kemény Istvánnal Kolozsváron találkoztam legelőször, kilencvenegy tavaszán. Vad mágiával átítatott év volt, cigarettafüsttel pácolt kollégiumi szobánkban elképesztő gyorsasággal váltották egymást a happeningek, kezdetben komoly, majd felszabadult röhögésbe torkolló felolvasások, több napos bulik, a macskajaj utáni sakkjátszmák és a legalább annyira fontos gombfocimeccsek. Ide nyitott be Kemény, ha jól emlékszem, Kun Árpáddal és Nagy Attila Kristóffal együtt, egy archeológus nyájasságával szemlélve a szekrényünk tetején elhelyezett paradicsomos ládából kikandikáló, meglehetősen puffedt mohadarabokat, valamint a fűtőtest melletti asztalon felejtett szalámivéget. Hogy a bent táncolók többsége mekkora érdeklődést tanúsított a jövevények iránt, azt sajnos már nem tudom felidézni, azt viszont igen, amikor nem sokkal később odajöttek hozzánk. Éppen Jarmuschról és Tom Waitsről beszélgettünk a huszoneves szakállasok spicces egzaltáltságával, az általunk kitalált kotyvaléknyelven. Meg arról, milyen kár, hogy a vegytiszta hülyeségnek nincs nemzetközileg is elismert mértékegysége.

– Ti mindig *így* beszéltek? – kérdezte Kemény, és nem volt malícia a hangjában, csak kíváncsiság.

– Gyakran, ismertük el. Majd Jánk Karcsi hozzátette: Pedig nagyjából normálisak vagyunk.

Elneveltük magunkat, ők is, pörgött tovább a buli.

Nem sokkal ezután jöttek a versek, a *Játék méreggel és ellenméreggel* című kötet, rejtély, ki hozta fel. Akár a látogatóktól is kaphattuk persze, így utólag egészen valószínű változatnak tűnik, de hát mondom, örvénylő idők voltak. Tény, a találkozás után nagyjából három héttel egy Székelyföld felé tartó expresszvonaton – amely döcögés közben olyan hangokat adott ki, mintha egy hörghuruttól gyötört öreg mormota diktálta volna a végrendeletét – már Balássy Csaba lapozgatta üdvözült mosollyal. Turnírra indultunk a jó Balássyval, rendez éber szokás szerint, és ő egyszer csak, a hörgő-sípoló mozdony kontra-punktjaként, nagy figyelmességgel (ami egészen kivételes módon rá már akkor, kamasz-felnőtt korban, a lényeg jelzésének attribútuma volt), rákezdt: „a meclenburgi paták alatt az Idő / csak homokos síkságot hagyott Jerikóból”...

És ezzel a dolog gyökeret eresztett, majd az utazók sebességének kérelmetlen törvénye kapcsán szupergyorsan elkezdett kihajtani. Ott volt velünk a mínusz nyolc fokos Csíkszeredában, ott volt egész hét alatt, amikor szinte transzba esve mormoltuk a Kemény-sorokat. Kitartott visszafelé, Marosfőtől Désen át egészen Kolozsvárig, ahová velünk együtt végre megérkezett a fulmináns tavasz, és ahol könnyű volt boldogsággal megfertőzni a többieket, hiszen csak erre vártak.

Gazdag, nagy távlatú és meghökkentő volt ez a versvilág; érezted, hogy aki megformálta, kedvét lelte benne. Nemcsak a bázisa bizonyult szokatlannak, de az épületei, a csapóajtói, az ellenőrei és a versek közötti átjárás is. Cro-

Magnon és gyógyszeres halál; gömbkutyák és luxusúrhajók; vasbeton folyosók és Villont, Brenda Lee-t meg Marxot idéző, egyébként szerény kereskedő egy hajón; egy megtévedt tévétorony; magánfenyves és a Monarchia. Lila krém egy tégelyben. Mintha egy rock n' rollra dúdolt vadásznaplót olvasott volna az ember, aminek a függeléke az etikett legfontosabb szabályait is tartalmazza, ráadásul teljesen érthető nyelven. Ami úgy bővöl el, hogy nem támad neked, és közben ott van benne a szerelem és a fiatalság. Mert Kemény, meglehet álrühában, ravasz módon ősi idősíkokat vagy jelenkori térszeleteket emlegetve, mégiscsak visszacsempészte a kalandvágyat meg a nosztalgiát a magyar költészetbe. Abba a költészetbe, amely a nyolcvanas évek végétől jó ideig, ha nem épp a kesernyés versbeszéd, akkor a mindenre megoldást nyújtó ironia lehetőségeit ajánlotta.

Na, de az ember mégsem ehet egyfolytában marinírozott tonhalat, köret nélkül.

Akárhogy is, egzaltáltságunknak és akkori pazar energiáinknak megfelelően bekevertük Kemény István szövegeit a tolvajnyelvünkbe és használni, kezdtük. „Azt hiszi, selymeim kockán nyertem” – jegyezte meg egyikünk a velünk pókerező teológus hallgatónak, zavarba jött a srác rendesen, alig látta a lapokat. „Spirális szavakkal dicsérték az estét” – tódítottuk, pár perccel záróra előtt, sörözés közben. Kívülről tudtuk, és csapatban skandáltuk *Az elvagyódás* sorait: „a lányok is nyugatnak fújják a füstöt, / és vágnak egy kesernyés pszichológia szakra”.

– Hé, ez nem is a tiétek! – szólt oda nekünk bosszúsán az egyetem piros ládáján üldögélő filigrán évfolyamtársnőnk, mondtuk, hogy nem bizony, sajnos. Hanem egy fiatal pesti költőé, szerencsére.

Akivel aztán Wallenberg utcai lakásukban találkozhattam újra. Itt ismerem meg az ő Szerelmét És Egyben Feleségét, Szirmai Ágnes; valamiért úgy rémlik, patisszont hámoztunk aznap a konyhában (de lehet, csak egy akkoriban látott Greenaway-filmre asszociálok, vagy a fent említett tonhalnak keresek köretet). Ágnes egyszerűen elragadó volt, naplót vezetett, néhány oldalát megmutatta. Később ő írta le Veér Ivó álnéven azt, hogy a költőről maga a költő tudhat a legtöbbet. Esetleg a felesége.

Pest kávé, mozi és megfontolt sétákat jelentett, Dongó kutyával, a ragyogó szemű magyar vizslával együtt, vagy épp vad rohanást, egyszer augusztus huszadikát tűzijátékostól, egy másik alkalommal pedig focimeccset. Kemény csatár mögötti éket játszott, én a kapuban álltam. Kilenc–kettőre kaptunk ki, állítólag Blaszc hármasoktól, de ez fikarcnyit sem vigasztalt. Jóval kedvesebb emlék egy alkotóműhely az FMK-ban, bár a felolvasott szövegeknek mintegy felét nem hallhattam; először egy emelettel lejjebb, egy másik terembe nyitottam be, ahol meglehetősen korpulens hölgyek és urak üldögéltek egy szobafikusz körül, delejes zümmögést produkálva.

Mint kiderült, az előidézett rezgések egyrészt az információáramlást, másrészt a fittebbé válást segítették; hogy a fikusznak (*Ficus elastica*) ebben mi szerepe volt, már nem győztem kívánni. Boldogan röhögve rohantam a portáshoz, aki elkísért a megfelelő emeletre, és így Kemény és Kun verseit, Majoros novelláját már a kellő komolysággal figyelhettem.

Lenne még ezekből az időkből mit továbbadni, úgy kilencvenötig. Aztán többéves szünet, javarészt saját démonaimnak köszönhetően. Pedig Drakula földjén, Erdélyben könnyű lenne a *külsősökre* hivatkozni; mégis az a helyzet, hogy elvonulásomat és bezárkózásomat valójában magam hoztam létre, és ne-

kem kellett megoldanom. Keményről még az én világvége-hely létezésében (az egyik a földrajzi szép volt, a másik nem) is érkeztek hírek, hiszen akkorra értek be az ő belső utazásainak, lélek-expedícióinak nagy versei, az *Egy nap* élet, a *Valami a vérről*, ó igen, a lúdbőrös versek! És az Éjjel a nyájaknál, ez a nála annyira jellegzetes pátriárka-szemszög, a hit abban, hogy el lehet választani a jótól a rosszat, vagy legalább kísérletet lehet tenni rá. Lantzene, filmzene, mormolgtam, már később, Ady és Babits, valamiért ugyanis a létkérdések és a válaszfajták körben járásában Babitsot éppolyan közelinek éreztem hozzá, mint a számára deklaráltan fontos Ady Endrét. Vagy Nicolas Cage-t, de még inkább Donaldson Covenant-ját abban, amit utánozhatatlan alkímiával maga is megcsinált: ahogy az átlagos, nyavalygó, legtöbbször *nem tudom* antihőst egy adott értelemben mégiscsak hőssé gyúrta. Rockzene. Alternatív zene.

A dolgok természeténél fogva nem efféléken tünődtem mégsem, amikor több év után összefutottunk bányászvárosom aszfalttörmelékes főutcáján. A Nagy-Hagymásra indultak Árpádékkal, augusztus volt.

– Szervusz, Legolas! – köszöntöttem, mert tudtam, hogy a Gyűrű Szövetségének tagjai közül leginkább az erdőtündét szereti, és rettenetesen örültem, hogy látom.

Hát így kezdődött el megint, vagy írhatnám persze: folytatódott. Bográcsózással, amikor lejöttek a hegyről. A hazulról hazafelé tartó újabb vonattal velük együtt. Éjjelbe nyúló nagy beszélgetéssel és két doboz szűrő nélküli cigarettával Pesten. A másnap délelőtt pedig izgatott futkosással. István Lentibe készült, nekem pedig rövidnadrágot kellett beszerezni a Griffből és a valutaváltóban drachmát; zsebemben görög vízum, kettőkor indult a gép Korfura.

– Ne nézd meg, csak amikor odaérsz – mondta az ő vontatott hangján, kezembe nyomva a *Hideg* dedikált példányát. Nem is nyitottam ki az első tavernáig, apró, jellegzetes betűi szembevigyorogtak, ahogy az ouzót kortyolgattam: *Egy jégkocka Korfura, Leventének!*

Délszaki útjaimmal egy időben felerősödtek, gyakoribbá lettek beszélgetéseink, levélváltásaink, a *mi legyen-től* valamennyire a *mi volt* irányába, ami több gyerekkori emléket és olvasmányélményt jelentett.

Kiderült, hogy a Singleton kapitány mindkettőnk kedvence volt anno, éppúgy, mint Cooper indiánregényei; hogy Odüsszeusz közelebb áll a szívünkhöz, mint Akhilleusz. Vidám döbbenettel hallgatta, ahogy Géber Tóbiásnak, Kemenesláp község nyugalmazott sírásójának szerepét fejtegetem a *Valakit mellém temettek* című kedves kis magyar krimiből, majd szemrebbenés nélkül áttérek Hölderlin költészetének súlyosságára; hasonló álmélkodással figyeltem én is a Rosztov grófról szóló precíz, szellemes kommentárját. Ugyan hogy lenne képes egy fiatal és viszonylag intelligens, de azért kiemelkedő képességek nélküli fiú, akire lőnek – egy szárnysegéd! – több kilométer vágta után felsorolni az összes parancsot a jobb szárny parancsnokának? – tünődött Kemény. Később ezt beírta a *Lúdbőrbe*, a pillérek közé, én meg éppolyan élvezettel olvastam, akár a verseit.

A versek, igen, persze, az ember csak oda tér vissza, óhatatlanul. A régebbiek, ahogy az újakkal különös összhangba kerülve mintha valami több-létfényt kapnának. Mintha a Kemény által felhasznált képzelet- és valóságkockákból, közel- és régmúlt üledékeiből egy új zikurrat, toronytemplom épült volna, amelynek teraszán a fentiek titkait fürkészszerűen sétálgat a versben lakó, legyen az zarándok, mitográfus vagy simán csak ördögérsek. Odalent pedig furcsa hibridlények és domesztikált tárgyak laknak: hártvány szárnyú, idege-

sen legelésző humanoidok; az idétlen szarvú nagybácsi, Káin; gyerekkorukra visszagondoló, sztyeppei autók és a harmadik évezred elejének áldozati állata, az új porszívó. Mindez él és *működőképes*. Miközben jó néhányan azon vitatkoznak, hogy ez még a poszt-posztmodern-e, vagy már a metamodern, *A semmieset* című, ugyancsak harmadik évezred eleji versében egy magyar költő megváltja a Nullát. Aztán a *Búcsúlevél*, a paradox remény fedézetvektora, a benne lüktető fájdalommal együtt. Elég erős rezignáltság, számomra furcsa ingerültség *A királynál* szövegeiben, alkalomadtán, majd egy olyan remeklés, amit a Nyugatosok is megirigyelhetnének: a *John Anderson éneke*. (Egyáltalán, hogy bír ez az ember ekkora kötetvégi verseket írni? Ja, hogy direkt teszi oda...)

És egy félig-meddig újjáteremtett Éden két nagy folyója: a Nílus meg a Duna. Közöttük pedig boldog tevetánc.

Izgága és túlfűtött vagyok itt a vége felé, kétségtelen, mert el kell mondanom a legszemélyesebbet. Azt, hogy amikor Pestre utazom, az érkezés első perceiben alig-alig tudok a helyzettel mit kezdeni – talán az elcsatolt hegylakó elfogódottsága ez a fővárossal szemben, ami száz év ide vagy oda, bennem megvan. Ilyenkor egy Wallenberg utcában lakó költő szokott eszembe jutni, most sem lesz ez másként, ha megnyitják a határokat. Összefutunk, és beszelgetni kezdünk, mint legutóbb a Vakvarjú nevű jeles, kacsacombot pároló és forgalmazó intézményben. Csip-csip csóka, hangsúlyozza majd ő, épp mint legutóbb, én pedig úgy fogom érezni, kicsit enyém is ez a város, mert egy barátom lakik benne.